

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
נגף א' שרות פסיכולוגי ייע
אגף תכניות סיוע ומניעה

"הפריד עם נקודה"

סדנה לצוות החינוכי להטמעת חוזר מנכ"ל תשע"ד/א' (אדר ב' התשע"ד - מרץ 2014)
בנושא: הקשר בין מוסדות החינוך ובין הורים פרודים או גרושים.¹

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/2/2-3/HoraotKeva/K-2014-7-7-2-3-8.htm>

רקע

מציאות החיים המשפחתית לאחר גירושין עלולה להיות מורכבת עבור הילדים וההורים כאחד. המוסד החינוכי מבקש להיות עבור התלמיד מקום יציב ותומך וללוות אותו בתקופה של שינוי ומשבר משפחתי.

במוסד החינוכי, בו לומדים ילדי המשפחה, מתעוררות לעיתים סוגיות מורכבות לגבי התנהלות המוסד החינוכי לאור המצב המשפחתי ובאשר לתקשורת בין המסגרת החינוכית לבין ההורים.

לנגד עיני אנשי חינוך עומדת כל העת, ולפני הכול - טובת הילד. ההנהלה והצוות החינוכי חותרים לפעול באופן התואם את הוראות החוק וחוזר המנכ"ל ולקיים קשר תקין עם שני ההורים הפרודים או הגרושים באופן המתייחס לטובת הילד, לצרכיו ולרצונותיו.

אנשי החינוך שואפים לפעול באופן מודע ולהיזהר מפני הזדהות יתר עם אחד ההורים והעדפתו על פני האחר בשל מערכת הערכים של איש החינוך או לאור ההתנסויות שלו עצמו.

חוזר מנכ"ל "הקשר בין מוסדות החינוך ובין הורים פרודים או גרושים" מבקש להנחות את מוסדות החינוך כיצד להתנהל עם משפחות תלמידים להורים פרודים או גרושים, בכפיפות להוראות "חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות" והתיקונים שנערכו בו. החוזר מעביר מסר אודות חשיבות מעורבות שני ההורים בתפקוד הלימודי של ילדם ובהתפתחותו. החוזר עונה על שאלות שעולות במצבים מורכבים הנוצרים בבית הספר לאור הגירושין או פרידת ההורים.

להלן מוצגת סדנה אותה ניתן להעביר בקרב אנשי החינוך על מנת להטמיע את נוהלי החוזר, לחדד סוגיות בהתנהלות השוטפת ולסייע בהתמודדות עם סוגיות מורכבות בקשר עם הורים גרושים וילדיהם.

יש להניח כי בין אנשי החינוך ימצאו מורים אשר חוו גירושין בחייהם האישיים - כילדים להורים גרושים או כהורים שנפרדו או התגרשו זה מכבר. חשוב לגלות רגישות ואמפטיה כלפי הרגשות הצפים, להיות קשובים אליהם ולהכיל אותם. חשוב להיות שם עבור אותם מורים אשר נמצאים במעגל הפגיעות הראשון. כאלה שהנושא מעלה בהם מחדש סוגיות אישיות. יש לשקול את האפשרות לשוחח עמם על תכני הסדנה והרגשות שהיא עשויה לעורר בהם, עוד בטרם תחילת הפעילות. לאור מורכבות הנושא מבחינה רגשית. ההמלצה שלנו היא כי יועצת לא תעביר לצוות החינוכי את הסדנה המוצעת להלן ואת עקרי החוזר בטרם היא עיבדה, יחד עם קבוצת עמיתות, את הנושא ואת העוצמות הרגשיות שהוא מעורר בה. נושא הגירושין נוגע בכולנו ברמה זו או אחרת ומעורר תגובות שונות. במהלך הסדנה יתכן ויעלו קולות אשר ינסו לשלול את הוראות החוזר ויתנגדו לו. יתכן ומספר מורים או גננות

¹ כתבו - מדריכות היחידה למיניות, התאמה ופיתוח - צוות תחום הורים ומשפחה, שפ"י

יחושו פער בין רגשותיהם כלפי הנושא לבין הנהלים על פיהם הם אמורים לפעול. כדי לאפשר לאנשי החינוך לקיים את ההוראות החלות בחוזר, למרות הרגשות האמביוולנטיים שהם עשויים לחוש כלפי חלקים בו, חשובה לאפשר תחילה הכלה של רגשותיהם וקבלה של ההתנגדות שיש להם. בהמשך חשוב להעביר מסר כי יש לקיים את הוראות החוזר כלשונן. חשוב להדגיש בפני המורים והגננות כי החוזר אינו אמור לתת מענה לכל הסוגיות המורכבות שעולות במציאות.

מטרות

- פיתוח מודעות לתופעת הגירושין בימינו
- הרחבת המודעות לתהליכים הרגשיים, משפחתיים, חברתיים, שעוברים על ילדים ומשפחות במצבי פרידה וגירושין.
- הכרות עם סוגיות מורכבות ותרגול אירועים תוך הסתמכות על חוזר מנכ"ל עד/6 א ככלי להתמודדות מסגרות החינוך

למנחה

במידה ובצוות המורים או בקבוצת הגננות ישנם משתתפים שעשויים להיות מוצפים רגשית בעקבות פרידה או גירושין שאירעו בעת האחרונה, רצוי לזמנם לשיחה מוקדמת טרם הדיון ולהכין אותם רגשית לקראת סדנה בנושא. חשוב לגלות אמפטיה ורגישות כלפי הקולות העולים בסדנה ולהכיל התנגדויות. חשוב להימנע מלהיכנס לקונפליקט עם המשתתפים. חשוב לאפשר למשתתפים להביע רגשות אישיים ובמקביל לדאוג שלא ייווצר מצב של הצפה רגשית שלא יאפשר דיון ולמידה מקצועית של החוזר.

הסדנה מורכבת משלושה חלקים

- הצגת הנושא, חיבור אישי, ברור עמדות ושאלות רלוונטיות.
- סוגיות שונות העשויות לצוף במסגרת החינוכית- ודיון לגבי הנחיות החוזר לגביהן.
- מצגת להטמעת החוזר

חלק ראשון

חיבור רגשי - ניתן לבחור אחת משתי האפשרויות הבאות:

1. להזמין את המשתתפים להיזכר בחוויה ממפגש עם הורים פרודים או גרושים, להתייחס לרגשות, מחשבות, דרכי התמודדות העולים מתוך זיכרון החוויה.
2. להקריא את השיר "גירושין" מאת המשוררת ויסלבה שימבורסקה. להזמין את המשתתפים להתייחס לשורה מתוך השיר שהדהדה בהם, איזה רגש התעורר? מהן המחשבות שעולות בהם בעקבות קריאת השיר?

גירושין
בשביב היילדימ, סוף הצולמ הראשון.
בשביב החתלתול, בצל בית חדש.
בשביב הכלכלב, בצלת בית חדשה.
בשביב הרהיטמ מדרגות, חבטות, רכב והולכלה.
בשביב הקירות, מרובעים בהירמ אחרי תמנות שהוסרו.
בשביב השכנים מקומות הקרקע נולד, הפולס בשלמות.
בשביב המכונות, מוטב אלף היו שתימ.
בשביב הרומאן, השירה- ניחא, קח מה שאתה רוצה.
זרוע יותר עם האנציקלופדיה ומכשיר הווידאו,
נו, ולט עם המדריק הלה לכללי הכתיב,
יש בו, מן הסתמ, הוראות בשאלת שני השמות -
האט עוד יש לחבר ביניהם במילת האחוי "ו",
או כבר להפריד עם נקודה?²
ויסלבה שימבורסקה

הצגת מורכבות הנושא תוך התייחסות לתכנים שהמשתתפים העלו.
הזמנת המשתתפים להעלות שאלות וסוגיות בנושא ילדים להורים פרודים או גרושים עמן
התמודדו במסגרת העבודה.
הצגת מטרות הסדנה. ניתן להיעזר במשנה החינוכית וברקע מתוך החוזר.

חלק שני

עבודה בקבוצות קטנות. כל קבוצה תקבל תיאור מקרה ושאלות להתייחסות. ניתן להיעזר
בחוזר המנכ"ל. להלן הכרטיסיות עם תיאורי מקרה:

סיפורה של דנה

הוריה של דנה התגרשו במהלך השנה. לאחרונה סיפרה דנה למחנכת הכיתה כי הוריה רבים
ביניהם וכי האם לא מרשה לה לשוחח עם האב מאחר והוא אינו משלם מזונות וכעת דנה לא
בקשר עם אביה, משום האם אוסרת על כך. לפני מספר ימים הגיע האב לבית הספר וביקש
להיפגש עם מחנכת הכיתה. בשיחה עמה סיפר האב כי האם מונעת ממנו מראות את דנה
וכי הוא חושש שהתנהגותה עשויה לפגוע בהתפתחותה הנפשית והרגשית של דנה. מחנכת
הכיתה הקשיבה לאב, והבטיחה להתייעץ עם יועצת בית הספר לגבי הנושא.

שאלות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורה של דנה ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?
אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר המנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?

² ויסלבה שימבורסקה, "רגע"- מבחר שירים, הוצאת כרמל, ירושלים, 2012

מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורו של דור

הוריו של דור גרושים. דור גר עם אביו המקיים קשר רציף עם הצוות החינוכי ומשתף עמו פעולה. האב נוכח בפעילויות לימודיות וחינוכיות ומגיע באופן רציף לפגישות ולשיחות עם צוות בית הספר, תוך הבנה, רגישות מתן גיבוי מלא לצוות החינוכי. אמו של דור מעולם לא הגיעה לבית הספר. האם נמצאת בקשר טלפוני עם מחנכת הכיתה וכך היא מקבלת את המידע מבית הספר. לצוות ידוע כי האם מתגוררת עם בן זוגה מחוץ לעיר. בשיחות טלפון עם המחנכת האם מעבירה לא פעם ביקורת על התנהלות בית הספר בנושאים שונים הקשורים בבנה, ביניהם הטיפול "הלא מקצועי" לדבריה בדור בעקבות הגירושין. האם הוזמנה לפגישות אך ביטלה שוב ושוב את הגעתה. לפני מספר ימים התקשרה האם למנהלת בית הספר והתלוננה על כך שמחנכת הכיתה לא מיידעת אותה באופן שוטף לגבי מצבו הלימודי, הרגשי והחברתי של בנה, ושהיא אינה מקבלת כל מידע לגבי מועדי אספות ההורים, המסיבות והטיולים בבית הספר ולכן היא מחמיצה נדבך מאד מרכזי מחיי בנה. היא פירטה שורה של טענות ודרשה התייחסות בכתב לכל אחת מהן.

השאלות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורו של דור ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?
אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורה של עומר

אביה של עומר מתגורר בחו"ל עם משפחתו החדשה והוא אינו בקשר עם עומר ועם אמה. לעומר קשיים לימודיים וחברתיים. אמה של עומר נאבקת לגדל את עומר בכבוד, עובדת בשתי משרות ואינה מקבלת מהאב דמי מזונות או תמיכה. האם אינה חוסכת מאמצים להיות נוכחת עבור עומר, משתתפת בפעילויות הורים-תלמידים ומעורבת מאוד בלימודיה של עומר, במצבה החברתי והרגשי.

לאחרונה, פנה האבא אל הנהלת בית הספר וביקש לקבל מידע אודות מצבה הלימודי - חברתי של בתו.

הצוות החינוכי, שמכיר את הרקע של המשפחה ומזדהה עם סבלה של האם, מתלבט כיצד להיענות לבקשת האב.

השאלות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורה של עומר ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?
אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורת fe וניצן

טל וניצן לומדים באותו בית ספר. הוריהם אשר התגרשו לאחרונה מצויים בעימות קשה סביב חלוקת זמני השהות. עדיין לא ניתן פסק דין משפטי בנושא. לאחרונה, ההורים החלו להגיע זמן קצר לפני הצלצול ולהוציא את הילדים מבית הספר עוד לפני תום השיעור בטענות שונות. הילדים מגלים סימני מצוקה קשים בעקבות המצב המורכב.

אלמות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורם של טל וניצן ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?

אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורת fe שירי וגילי

רוני - בן זוגה של שרה, אימן של שירי וגילי, הפך לדמות משמעותית עבור הבנות מאז גירוש הוריהן.

רוני מבקש להיות בקשר עם המורות שלהן, מפני שהוא מרגיש שהוא ממלא תפקיד חשוב בחייהן.

אלמות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורו של שירי וגילי ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?

אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורת fe תום

דינה, גננת בגן חובה, מקפידה ליצור קשר עם הורים לילדים גרושים ואף לגייסם לטובת ילדיהם.

בוקר אחד, אביו של תום, התקשר אליה והחמיא לה על הקשר ההדוק עמו, וביקש ממנה בכתב מידע על מצבו של תום ועל הקשר הטוב והליווי שהאב מעניק לבנו בכל הקשור לגן.

אלמות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורו של תום ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?

אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורו של יהב

יהב תלמיד כיתה ג', הוריו גרושים מזה מספר שנים. לאור קשיים בלימודיו ומצוקתו הרגשית של יהב, צוות בית הספר המליץ להם על אבחון וטיפול רגשי. אביו של יהב מסכים אך אמו מתנגדת בתוקף. צוות בית הספר מודאג כי יהב זקוק למתן מענה מקצועי.

אילנות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורו של יהב ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?
אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

סיפורה של שירי

ההורים של שירי נאבקים על המשמורת עליה ונמצאים בהליך משפטי ממושך וקשה. תפקודה של שירי מניח את הדעת ולא נראה שיש סימנים המתייחסים למצב המשפחתי.

אילנות:

אילו רגשות מציף בכם סיפורה של שירי ומה דעתכם על המקרה?
כיצד ואיך הייתם מגדירים את הקושי?
אילו עוד אנשים או בעלי תפקיד היו עשויים, לדעתכם, לסייע בסוגיה מורכבת זו?
אילו חוקים מתוך חוזר כמנכ"ל היו עשויים לסייע לכם כמחנך/ת להתמודד עם הסוגיה?
מהן השאלות הנוספות שעולות בכם מתוך האירוע?

במליאה

כל קבוצה מתארת את הסוגיות העיקריות והשאלות. הצגת מצגת אודות חוזר מנכ"ל. (המנחה תיעזר במצגת כדי לחדד נהלים והנחיות לשם כך היא תוכל להרחיב ידע בעזרת ההערות למנחה המופיעות במצגת). בשלב זה יש מקום להתייחס לשאלות ולסוגיות שהועלו בדיון.

סיכום

המנחה תסכם את עיקרי הנקודות שעלו תוך דגש על: המצבים המורכבים שעוברים על ילדים במצבי פרידה וגירושין יחס שוויוני לשני ההורים. תפקיד איש החינוך בחיזוק הקשר ובניית האמון בינו לבין התלמיד, באיתור מצבי סיכון- גירושין קשים, ניכור הורי- בליווי והתמודדות תוך היוועצות עם הצוות הבינמקצועי במידת הצורך.